

Στά Ίχνη τῶν Ἀγίων

Ἅγιος Ἰωάννης Δούκας Βατάτζης ὁ ἐλεήμων (4 Νοεμβρίου)

Στίς σελίδες τῆς ἱστορίας μας, παιδιά, συναντοῦμε σπουδαῖες προσωπικότητες πού συχνά μένουν στήν ἀφάνεια, ἐνῶ ἔχουν νά μᾶς προσφέρουν μεγάλα μηνύματα. Μιά τέτοια προσωπικότητα θά ἤθελα νά γνωρίσουμε σήμερα.

Βρισκόμαστε γύρω στό **1204**. Ποιό γεγονός, παιδιά, σφράγισε μέ τά πιό μελανά χρώματα αὐτή τή χρονολογία; Ἡ **ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπό τούς φράγκους σταυροφόρους**. Ξεκίνησε ἀπό τή Δύση μέ πάθος ὁ στρατός τῶν Λατίνων καί στό πέρασμά του ἄφησε παντοῦ ἐρείπια, σκόρπισε τόν φόβο καί τόν τρόμο. Δέν δίστασε νά ἐρημώσει καί τήν ὄμορφη Βασιλεύουσα τῆς Ἀνατολῆς. Μέσα σέ λίγες μέρες πυροπολεῖται τό μεγαλύτερο μέρος τῆς Πόλης. Φονεύονται χιλιάδες κάτοικοι. Κατασφάζονται ἐπίσκοποι καί κληρικοί. Βεβηλώνονται οἱ ἐκκλησιές, λαφυραγωγεῖται κι ὁ περίλαμπρος ναός τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Μεταφέρονται οἱ θησαυροί τῆς Ἀνατολῆς στή Δύση, ὅπου μέχρι καί σήμερα τούς συναντοῦμε σά μουσεῖα της. Κι ὅ,τι ἀπομένει γίνεται συντρίμμα. Οἱ φλόγες κατατρῶνε τά μνημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, τίς βιβλιοθηκῆς μέ τ' ἀμέτρητα

χειρόγραφα πού φύλαγαν σάν τήν πιό πολύτιμη κληρονομιά τήν ἀρχαία ἑλληνική σοφία... Καί τό πιό θλιβερό, σίς ἄγριες αὐτές θηριωδίες πρωτοστατοῦν λατίνοι κληρικοί. Βαρύ πένθος ἔπεσε στά παράλια τοῦ Βοσπόρου καί σ' ὅλη τή Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία!

Ἀλλὰ ὁ Θεός δέν ἐπέτρεψε νά σβήσει ὁ λαός πού κρατοῦσε ψηλά τή σημαία τῆς Ὁρθοδοξίας. Στὴ θέση τῆς κραταιᾶς αὐτοκρατορίας δημιουργοῦνται τρία ἀνεξάρτητα ἑλληνικά κρατίδια (*δείχνουμε στόν χάρτη, βλ. CD μέ ὑλικό*): **α) τὸ δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου, β) ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας καί γ) ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας**, ὅπου μεταφέρεται προσωρινά ἡ ἔδρα τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἐκεῖ θά μεταφερθοῦμε κι ἐμεῖς σήμερα γιὰ νά συναντήσουμε μιὰ ἐξέχουσα ἄγια προσωπικότητα.

Στό **Νυμφαῖο τῆς Βιθυνίας**, στά ἀνάκτορα ἔφτασε ὁ νεαρός **Ἰωάννης Βατάτζης**, ὁ ἀνεπιός τοῦ ἱερέα τῶν ἀνακτόρων. Αὐτοκράτορας τότε ἦταν ὁ εὐσεβὴς **Θεόδωρος Α' Λάσκαρης** (ὁ ποιητὴς τῆς Μεγάλης Παράκλησης πού ψάλλουμε πρὸς τὴν Παναγία). Συγκινεῖται ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ νεαροῦ Ἰωάννη καί ἐντυπωσιάζεται ἀπὸ τὰ χαρίσματα καί τὴν ἰκανότητές του.

Ὁ Ἰωάννης Βατάτζης γεννήθηκε σὸ **Διδυμότειχο** τὸ **1193**. Οἱ γονεῖς του, στρατιωτικοὶ ἄρχοντες στὴν περιοχή τῆς Θράκης -ὁ **Δούκας Βατάτζης** καί ἡ **Ἀγγελίνα ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Κομνηνῶν**-, ἔφυγαν νωρὶς ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ ἀφήνοντάς του μεγάλη περιουσία. Ὁ Ἰωάννης δέν ἄργησε νά δείξει τὰ φιλόνητρα αἰσθηματά του: **Μοίρασε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς περιουσίας του στοὺς φτωχοὺς**, ἀκολουθώντας πιστὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας, πού ἀπὸ μικρὸς θαύμαζε καί ἀγαποῦσε.

Ἀπαλλαγμένος πλέον ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ πλοῦτου ξεκίνησε γιὰ μιὰ νέα ζωὴ. Ἄφησε τὸ Διδυμότειχο ἀναζητώντας μιὰ σπιθαμὴ γῆς ἐλεύθερη καί ἑλληνική. Ἔτσι βρέθηκε σὸ Νυμφαῖο, ὅπου γνωρίστηκε μέ τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Θεόδωρος Λάσκαρης ὄχι μόνο τὸν ἐκτίμησε καί τοῦ ἀνέθεσε **τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοβεσιάρη**, ἀλλὰ στὴ συν-

έχεια τόν ἔκανε γαμβρό του δίνοντάς του γιά σύζυγο τή μεγαλύτερη κόρη του, τήν **πριγκήπισσα Εἰρήνη**. Καί λίγο πρὶν ἀπὸ τόν πρόωρο θάνατό του, ἄφησε αὐτόν **διάδοχο στὸν θρόνο του**.

Βρέθηκε, λοιπόν, ὁ Ἰωάννης ἡγεμόνας μιᾶς αὐτοκρατορίας σέ κρίσιμους καιρούς. Μὲ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ ἀναλαμβάνει τή σοβαρὴ ἀποστολή του. Δέν εἶναι ἀπὸ κείνους πού ἐκμεταλλεύονται τήν ἐξουσία γιά τό προσωπικό τους συμφέρον. Ὁ Ἰωάννης **ὀραματίζεται τήν ἀσφάλεια καί τήν εὐημερία τοῦ λαοῦ του**.

Μὲ ἐνθουσιασμό τόν χαιρετίζει ὁ λαὸς τῆς Νίκαιας. Τόν ὀνομάζει **«πατέρα τῶν Ἑλλήνων»**. Κι εἶναι ἀπὸ τίς λίγες φορές πού δέν πέφτει ἔξω σίς προσδοκίες του. Μὲ πατρικὴ ἀγάπη ὁ Βατάτζης ἐκδίδει **νόμους** (μιὰ συλλογὴ γνωστὴ μέ τ' ὄνομα «Νεαρές») καί παίρνει **νέα μέτρα φορολογίας** πού νά εὐνοοῦν τοὺς φτωχοὺς πολῖτες τοῦ κράτους. Φροντίζει, ἐπίσης, νά ἔχουν ὅλοι οἱ ἀγρότες ἓνα δικό τους κομμάτι γῆς· ἀκόμη καί οἱ φρουροὶ στὰ σύνορα, οἱ λεγόμενοι **«ἀκρίτες»**. Προσωπικὰ ἀναλαμβάνει νά κάνει τή **νέα μοιρασιά τῆς γῆς**. Πηγαίνει ὁ ἴδιος ἀπὸ περιοχὴ σέ περιοχὴ καί, ἐφαρμόζοντας παντοῦ τή δικαιοσύνη, παίρνει τεμάχια γῆς ἀπὸ ἀριστοκράτες καί μεγαλογαιοκτῆμονες καί τὰ μοιράζει στοὺς φτωχοὺς. Δέν διστάζει ἀκόμη νά τιμωρήσει κάθε ἄδικο καί ἄρπαγα πλούσιο. Ἐπιπλέον, γιά τίς ἀνάγκες τῶν φτωχῶν ἰδρύει ποικίλα **φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα**: νοσοκομεῖα, πτωχοκομεῖα, γηροκομεῖα. Δίκαια ἡ Ἐκκλησία μας τοῦ ἔδωσε τό ἐπίθετο **«ἐλεήμων»**, ἀφοῦ ἦταν ὁ προστάτης ὅλων τῶν φτωχῶν καί ἀδικημένων.

Δέν θέλησε νά πλουτίσει ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τό βασιλικὸ του ἀξίωμα. Προτιμοῦσε νά ζεῖ σάν φτωχὸς ἀγρότης. Ὅταν τοῦ τό ἐπέτρεπαν μάλιστα τὰ διοικητικὰ του καθήκοντα, **δούλευε ὁ ἴδιος στὰ κτήματά του!** Δέν τό θεωροῦσε ὑποτιμητικὸ νά φορέσει τὰ ροῦχα τῆς δουλειᾶς καί νά σπεῖρει, νά σκαλίσει, νά κλαδέψει...

Παροιμιῶδες ἔμεινε τό **«ὠᾶτον» στέμμα** (=στέμμα ἀπὸ αὐγά), πού δώρισε στή σύζυγό του. Ἦταν ἓνα στέμμα κατασκευασμένο ἀπὸ

μαργαριτάρια, πού αγοράστηκαν όμως μέ τά κέρδη από τίς πωλήσεις αὐγῶν τοῦ κτήματός του! Ἦταν πεποίθησή του ὅτι δέν πρέπει οἱ ἄρχοντες νά ἐκμεταλλεύονται τόν κόπο τῶν φτωχῶν γιά τά ροῦχα καί τά κοσμήματά τους. Ὁ πλοῦτος, ὑποστήριζε, ἀνήκει στόν λαό!

Μιά μέρα συνάντησε στό κυνήγι τόν γιό του **Θεόδωρο** καί ἐπειδή τόν εἶδε νά φορᾶ ἀκριβά πολυτελῆ ροῦχα οὔτε κᾶν τόν χαιρέτησε! Ὅταν ὁ Θεόδωρος τοῦ ζήτησε τόν λόγο, αὐτός τοῦ μίλησε αὐστηρά. «Δέν εἶναι σωστό», τοῦ εἶπε, «νά σπαταλοῦν οἱ βασιλιάδες τά πλούτη τους γιά μεταξωτά χρυσοῦφानτα ροῦχα, ἀλλά νά τά διαχειρίζονται μόνο γιά τό καλό τοῦ λαοῦ».

Τόν ἀπασχολοῦσε συνεχῶς τό καλό τοῦ λαοῦ! Μέ νόμο ἀπαγόρευσε στούς ὑπηκόους του νά χρησιμοποιοῦν προϊόντα ἀπό τό ἐξωτερικό, γιά νά δώσει ὄθηση στήν ἐγχώρια παραγωγή καί **στήν ἀνάπτυξη τῆς μεσαίας τάξης**. Διέθεσε ἐπίσης μεγάλα κονδύλια γιά **οἰκοδομικά ἔργα**, προκειμένου νά ἔχουν δουλειά ὅλοι οἱ πολῖτες τοῦ κράτους.

Συγκινητικό εἶναι τό ἐνδιαφέρον του καί γιά τήν παιδεία τοῦ λαοῦ. Σέ κάθε πόλη ἴδρυσε **σχολές καί βιβλιοθήκες** καί στά χρόνια του ἐπικράτησε στήν αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας ἡ **δωρεάν παιδεία**.

Δέν ἦταν βέβαια ἀτάραχη ἡ ζωή τοῦ κράτους του. Ἀπό τότε πού πῆρε τόν θρόνο, τά δύο ἀδελφία τοῦ προηγούμενου αὐτοκράτορα **-Ἀλέξιος καί Ἰσαάκιος Λάσκαρης-** τόν φθονοῦσαν θανάσιμα. Κατέστρωσαν, λοιπόν, σχέδιο γιά νά τόν ἐκθρονίσουν. Δέν δίστασαν μάλιστα γιά τόν σκοπό αὐτό νά προσεγγίσουν τούς Λατίνους! Πραγματικά, τό **1224** διεξάγεται σφοδρή μάχη μεταξύ τῶν Λατίνων καί τῶν Ἑλλήνων τῆς Νίκαιας. Τῆ νίκη κερδίζει ὁ ἐλληνικός στρατός. Ἀκάθεκτος ὁ Βατάτζης συνεχίζει τήν πορεία του, διώχοντας τούς Φράγκους ἀπό πολλές πόλεις καί ἀπό τή Θεσσαλονίκη τό **1246**. Οἱ κτήσεις τῆς Νίκαιας ἀπλώθηκαν ἀπό τή **Μαύρη Θάλασσα μέχρι τήν Ἀδριατική!** Πόθος του βαθύς καί ἀσίγαστος ἦταν νά ἐλευθερώσει καί τήν Κωνσταντινούπολη ἀπό τή σκλαβιά τῶν Φράγκων.

Καταπονημένος όμως πλέον από τούς τόσους κόπους ο Βατάτζης, διαισθάνεται ότι πλησιάζει τό τέλος τῆς ζωῆς του. Ζητᾷ νά ἀναχωρήσει γιά τό **Νυμφαῖο**. Ἡ ὑγεία του εἶναι κλονισμένη καί οἱ δυνάμεις του ἐξασθενημένες. Ἐπιθυμεῖ νά περάσει τίς τελευταῖες μέρες του μέ προσευχή καί κατάνυξη. Παρακαλεῖ νά τόν μεταφέρουν σέ μιά σκηνή. Ἐκεῖ ζεῖ σάν ἀσκητής. Προσεύχεται καί περιμένει τή συνάντησή του μέ τόν Χριστό, τόν ὁποῖο πίστεψε καί ἀγάπησε σ' ὅλη του τή ζωή. Λίγο πρίν τόν θάνατό του (1254), ἐμπιστεύεται στόν γιό του τόν καημό καί τ' ὄνειρό του: «Παιδί μου, τήν Κωνσταντινούπολη», ἦταν οἱ τελευταῖες λέξεις πού πρόφερε μέ ἀγάπη. Κι ἔγινε πραγματικότητα τό ὄνειρό του, ὅταν τό **1261**, ὁ στρατηγός τῆς Νίκαιας **Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος** μπῆκε θριαμβευτής στήν Κωνσταντινούπολη. Νικημένοι πλέον οἱ Σταυροφόροι ἀναγκάστηκαν νά τήν ἐγκαταλείψουν.

Τό σῶμα τοῦ εὐσεβοῦς αὐτοκράτορα ἐνταφιάστηκε στό μοναστήρι τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Βατάτζης τό εἶχε κτίσει καί τοῦ εἶχε δώσει τ' ὄνομα **«Σώσανδρα»**. Ἐπειτα ἀπό ἐπτά χρόνια ὅμως μέ θαυμαστή ἀποκάλυψη ζήτησε νά μεταφερθεῖ τό λείψανό του στή **Μαγνησία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας**, στόν μητροπολιτικό ναό τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, τόν ὁποῖο ἐπίσης ὁ ἴδιος εἶχε κτίσει. Ὅταν ἀνοιξαν τόν τάφο του, βρέθηκαν μπροστά σ' ἕνα θαῦμα: Μιά γλυκιά εὐωδιά ξεχύθηκε καί ὁ νεκρός φαινόταν νά κάθεται σέ βασιλικό θρόνο, δίχως νά ἔχει καμιά μελανιά καί δυσωδία. Ἀκόμη καί τά ροῦχα του εἶχαν μείνει ἀπείραχτα. Ἀπό τότε πολλά θαύματα συνδέθηκαν μέ τ' ὄνομά του. Στή συνείδηση τοῦ λαοῦ ἀναγνωρίζοταν ὡς ἅγιος, βέβαια, ἀμέσως μετά τήν κοίμησή του. Ἡ Ἐκκλησία ὄρισε ἐπίσημα νά τιμᾶται ἡ μνήμη του κάθε χρόνο τή μέρα τῆς κοιμήσεώς του, στίς **4 Νοεμβρίου**.

Τί σᾶς ἔκανε, παιδιά, ἐντύπωση ἀπό τή ζωή τοῦ ἁγίου Ἰωάννη Βατάτζη; *(Μέσα ἀπό τή συζήτηση μέ τά παιδιά, στρέφουμε τόν λόγο*

στό θέμα της έλεημοσύνης). Ίδιαίτερα έντυπωσιακό είναι πώς ενώ ήταν τόσο πλούσιος και ανέβηκε ως τον θρόνο του αυτοκράτορα, δέν μαγεύτηκε από τά πλούτη και τή δόξα, αλλά φρόντιζε πάντοτε μέ περίσσια αγάπη γιά τούς φτωχούς και καταφρονημένους. Ή **έλε-ήμων καρδιά του δέν άντεχε νά βλέπει κανέναν πονεμένο**. Δέν έμεινε αδιάφορος σίς άνάγκες τών συναθρώπων του, αλλά έκανε ό,τι περνούσε από τό χέρι του γιά νά δώσει λύση στά προβλήματά τους.

Γιά νά γίνουμε έλεήμονες, παιδιά, δέν είναι άνάγκη νά είμαστε πλούσιοι ή άρχοντες όπως ο άγιος Ίωάννης ο Βατάτζης, αλλά χρειάζεται νά έχουμε όπως εκείνος **μιά άρχοντική καρδιά πλούσια σέ αγάπη**. Τότε θά βρισκουμε καθημερινά πολλούς άπλους τρόπους νά δείχνουμε τή συμπαράστασή μας:

- * μ' ένα ποτήρι νερό πού θά προσφέρουμε σέ κάποιον πού διψάει
- * μέ μιά έξυπνή υπηρεσία
- * μέ τήν προθυμία μας σίς δουλειές του σπιτιού μας

Οί καθημερινές μικρές άσκήσεις αγάπης γυμνάζουν στήν έλεημοσύνη, μās μαθαίνουν νά νοιαζόμαστε γιά τόν συνάθρωπό μας.

- * Μιά επίσκεψη σέ κάποιον συγγενή ή φίλο μας πού είναι άρρωστος
- * μιά βοήθεια στον συμμαθητή μας
- * μιά προσφορά από τό δικό μας χαριζιλίκι γιά κάποια άνάγκη αποτελούν **μικρές θυσίες πού έτοιμάζουν γιά μεγαλύτερες**.

Ίδιαίτερη σημασία έχει ή **συλλογική προσπάθεια**. Θά έχετε άκούσει γιά τά **συσσίτια** και τά **κοινωνικά παντοπωλεία** πού οργανώνει ή Έκκλησία μας. Βοηθούν σ' αυτά πλῆθος πιστών προσφέροντας ο καθένας ό,τι μπορεί: άλλος χρήματα, άλλος χρόνο, άλλος τόν προσωπικό του κόπο· όλοι τό ενδιαφέρον τής αγάπης τους. Ή συνεργασία φέρνει πάντοτε καλύτερα αποτελέσματα και καλύπτει ουσιαστικότερα τίς διάφορες άνάγκες.

Θά θέλατε νά ἐπιχειρήσουμε κι ἐμεῖς, παιδιά, νά κάνουμε ὄλοι μαζί πράξεις ἀγάπης; Τί θά εἶχате νά προτείνετε; (Τό μάθημα θά μπορούσε νά τελειώσει μέ τή διοργάνωση μιᾶς φιλανθρωπικῆς ἐκδήλωσης. Προτάσεις πού θά μπορούσαν νά ὑλοποιηθοῦν πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα: α) νά ποῦμε τὰ κάλαντα καί μέ τὰ χρήματα πού θά μαζέψουμε νά βοηθήσουμε τό συσσίτιο ἢ τό κοινωνικό παντοπωλεῖο τῆς ἐνορίας μας β) νά κάνουμε μιὰ ἐξόρμηση σ' ἓνα νοσοκομεῖο ἢ γηροκομεῖο γιά νά τραγουδήσουμε χριστουγεννιάτικα τραγούδια γ) νά ἀποκτήσουμε στό Κατηχητικό μας ἓναν κοινό κουμπάρὰ γιά ἔργα ἀγάπης).

ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Εἰκόνα τοῦ ἀγίου Ἰωάννη Βατάτζη.
2. Παρουσίαση τῆς ἱστορίας μέ προβολή.
3. Χάρτης.
4. Ἀφίσα.
5. Σελιδοδείκτης.

Ἵποσημείωση

Μετά τή μικρασιατική καταστροφή δέν γνωρίζουμε τί ἀπέγινε τό λείψανο τοῦ ἀγίου Ἰωάννη Βατάτζη. Διάφοροι θρύλοι μιλοῦν γιά τόν μαρμαρωμένο βασιλιά πού θά ξαναζωντανέψει μιὰ μέρα καί θά λευτερώσει τήν Πόλη ἀπό τόν τουρκικό ζυγό.